

LETECKÉ STŘETNUTÍ NAD SLANÝM 2. BŘEZNA 1945

Jan Vladař

Air combat over the town of Slaný on 2 March 1945

Abstract: On 2 March 1945 over 1,200 bombers of the 8th US Air Force attacked the oil refineries in Ruhland, Böhlen, Rositz and Magdeburg. Bad weather forced the bombers to disperse, and they were attacked by German fighter planes. One air-to-air combat took place over the town of Slaný. A formation of 12 B-17 Flying Fortresses of the 398th Bomb Group attacked several Focke-Wulf Fw 190s of the Jagdgeschwader 301. A bomber (No. 44-6573) crashed south of the town on a field. Only one man survived from nine-man crew. One German fighter plane crashed near Třebíz, and its pilot died. Another German plane made an emergency landing near Vrbičany. American fighters subsequently entered the battle, and they shot down another German fighter near Řeporyje.

Keywords: Air War 1939-1945 – Slaný – 398th Bomb Group – Jagdgeschwader 301

Contact: Mgr. Jan Vladař, Katedra archeologie, Západočeská univerzita v Plzni, Sedláčkova 15, 306 14 Plzeň, Česká republika, jan-vladar@volny.cz

Objasnění případů havárií letadel US Army Air Force a ztrát příslušníků jejich posádek na našem území během 2. světové války je komplikovaným výzkumem. Na řadě lokalit došlo k zničení nebo ztracení písemných archiválií a zpřetrhání historického povědomí. Události vojenského charakteru podléhaly přísnému utajení, nemluvalo se o nich a nesměly být zapisovány do kronik. Pro jejich studium je možné využít základní tři roviny pramenů. První je nalezení samotné lokality a její terénní průzkum. Náhodně stále lze nalézt drobné fragmenty letadla, různé díly a součástky s popisem a čísly, které umožní určit aspoň typ letadla. Často se takové předměty již nachází v soukromých sbírkách hledačů s detektory kovů, kteří úmyslně prohledávají tyto lokality a někdy se jim podaří získat nálezy s označením jasně identifikující konkrétní stroj. Jejich činností došlo k nalezení a objasnění řady případů, současně ale neodborné výkopy zcela zničily zajímavé nálezové souvislosti. Druhou rovinou je využití historických pramenů místní povahy, svědectví pamětníků, kronikářské zápisy, bezprostřední hlášení bezpečnostních a vojenských orgánů nebo poválečné pátrání a vyšetřování. Poslední rovinou jsou archivní dokumenty americké strany, jedná se zejména o soubory dokumentů MACR (Missing Air Crew Report, Zpráva o pohřešování posádky), které doplňují denní hlášení bojových jednotek, nebo fond Individual Deceased

Personnel File (Soubor zemřelé osoby), který vznikl z činnosti jednotek provádějících exhumace padlých, provizorně pohřbených vojáků. Na přelomu února a března 1945 vrcholila bombardovací ofenziva proti Německu. Západní frontovou linií ovládala na severu britská 2. Tactical Air Force, střed fronty americká 9. Air Force podporovaná z jihu ještě americko-francouzskou 1. Tactical Air Force. Strategické letectvo, zastoupené americkou 8. Air Force a britským Bomber Command v Anglii a 15. Air Force v Itálii, se zaměřovalo na útoky proti německým rafinériím a nově také proti dopravním uzlům. Často proto nad územím Německa operovalo až 5 tisíc letadel. Proti této síle dokázalo německé letectvo Luftwaffe ve středním Německu nasadit obvykle jen tři stovky stíhaček od Jagdgeschwader 300 a 301.¹ Dílčí americko-britské útoky probíhaly na pozadí kombinované operace Thunderclap, zaměřené na exponované severojižní železniční spoje. Stálým symbolem zůstávají zničené Drážďany, kde byl bezprostředně po Jaltské konferenci v noci 13/14. února britským náletem 800 bombardérů Thunderclap zahájen. Noční akci doplnil útok tří stovek bombardérů na rafinérie v Böhlenu. Následující den měla město napadnout také 8. Air Force, ale nepřízeň počasí způsobila, že se nad Drážďany dostalo jen 300 amerických bombardérů, ostatní bombardovaly příležitostně cíle, mimo jiné Prahu,

¹ K organizaci amerického letectva více viz pozn. č. 8. Detaily k organizaci, překladu názvů jednotek, vojenských hodností lze najít v publikaci Jiří RAJLICH, *Mustangy nad Protektorátem*, Praha 1997 nebo Karel FOUČEK – Vladislav KRÁTKÝ – Jan VLADAR, *Poslední akce. Operace amerického a britského letectva nad územím Čech v dubnu a květnu 1945*, Plzeň 1997.

Plzeň, Tachov, Cheb a Most. Soustředěný útok na Drážďany byl zopakován ještě 15. února. Dalším prioritním cílem operace Thunderclap bylo Lipsko, Saská Kamenice a Berlín. Souběžně ale byly prováděny nálety na další cíle v Norimberku, Halle, Mannheimu, Magdeburku, Kolíně n/Rýnem, Essenu nebo Dortmundu. Třítýdenní operaci ukončil v noci 5/6. března nálet 750 bombardérů na Saskou Kamenici, opět doprovázený menším útokem na Böhlen.²

V rámci rozsáhlé kampaně byl 2. březen 1945 rutinním dnem. Od rána probíhaly letecké boje mezi britskými a německými stíhači nad Teutoburským lesem, kterým padlo za obětí 7 německých letců. Při odpoledním náletu středních bombardérů 9. Air Force na Giesen sestřelili němečtí stíhači při pěti vlastních ztrátách jeden bombardér.³ Na Kolíně n/Rýnem zaútočilo bez jediné ztráty 850 britských těžkých bombardérů⁴ a šest stovek bombardérů s doprovodem čtyř set stíhaček 15. Air Force podniklo z italských základů nálet na rakouský Linz. Nad cílem se srazily dva stroje, další čtyři bombardéry byly pohřešovány.⁵

Hlavní denní akci ale připravovala 8. Air Force. Podřízená 3. Air Division nasadila 455 bombardérů B-17 Flying Fortress, každý nesl náklad 2,5 tuny bomb. Jejich cílem byla rafinérie v Ruhlandu. Druhý svaz 450 strojů B-17 Flying Fortress od 1. Air Division měl za cíl rafinérie Böhlen a Rositz. Konečně, dalších 321 strojů B-24 Liberator od 2. Air Division mělo za cíl Magdeburk. Každému svazu byly přiděleny podřízené stíhací jednotky doprovodu, celkem 701 letadel P-51 Mustang a 22 P-47 Thunderbolt.⁶

Sněhová vánice nad kontinentem ale do plánu akce výrazně zasáhla a jen Liberator 2. Air Division dosáhly podle plánu Magdeburku. Právě na tento svaz se zřejmě zaměřili němečtí stíhači z Jagdgeschwader 300 a části Jagdgeschwader 301. Společně dosáhli sestřelení tří bombardérů, ale jejich útok rychle ukončil americký stíhací doprovod.

Nejpočetnější 3. Air Division musela za náhradní cíl zvolit Drážďany. Útok v čase 10.28–10.45 hodin přišel ze severu a svaz pak pokračoval proti proudu Labe k českým hranicím, kde se teprve stočil k návratu do Anglie. Svaz 1. Air Division se měl do prostoru svého cíle dostat od jihu podél severního úpatí Krušných hor a v protisměru se minout se 3. Air Division. Formace se ale rozpadla na jednotlivé skupiny, které samostatně vyhledávaly svoje cíle na obou stranách Krušných hor. Hlavní část svazu zaútočila v čase 10.25–10.44 hodin na Saskou Kamenici, ale některé jednotky nakonec našly původní cíl Böhlen (92., 305., 306. Bomb Group) a Rositz (384. Bomb Group).

Proti bombardérům ale nad Sasko směřovala také asi padesátka stíhačů z druhé části Jagdgeschwader 301. Její I.

Gruppe vyzbrojená Focke-Wulfy FW 190A odstartovala ze základny Salzwedel, sesterská II. Gruppe, právě přezbrojovaná na moderní Focke-Wulfy FW 190D-9, vytvořila smíšenou skupinu se staršími FW 190A a vzletla ze Sachau.⁷ V prostoru mezi Prahou a Drážďany bylo v tu chvíli roztroušeno devět set amerických bombardérů. Mezi nimi bylo také 37 bombardérů B-17 Flying Fortress 398. Bomb Group, které původně jako součást 1. Air Division letěly na Böhlen. Byla to 158. mise jednotky, posádky bombardérů byly zkušební, ale tento den se pro nepřízeň počasí nepodařilo udržet ani základní obrannou formaci, tzv. combat box. S hlavní částí svazu bombardovalo Saskou Kamenici pouze 12 bombardérů vedoucí 602. Squadron v čele s radarem vybaveným strojem velitele Col. Petera Rooneyho. Následujících 13 bombardérů „spodní“ 600. Squadron (Low Squadron) bombardovalo zřejmě při zpáteční cestě Saalfeld a posledních 12 strojů „horní“ 603. Squadron (High Squadron) bombardovalo místo identifikované jako „Kaaden“,⁸ kde nouzově svrhlo celý náklad 213 kusů 250lb GP bomb.⁹ Mezi 10.30 a 11. hodinou se právě tato část 398. Bomb Group střetla nad Slaným se stíhači od JG 301.

Jedinou obětí krátkého útoku se stal bombardér B-17 Flying Fortress No.44-6573, který pilotoval 2./Lt. Donald R. Christensen. Z devítičlenné posádky přežil pouze jeden letec: „Byl jsem zadní střelec zástupce vedoucího letounu v horní squadroně. Naše squadrona byla napadena nepřátelskými stíhači při otáčení na cíl. V zatáčce vypadlo letadlo Lt. Christensena z formace. Zhlédl jsem jednu ze stíhaček, byla přímo za ním a pak začala kouřit a zmizela v hloubce. To bylo poprvé, co jsem pozoroval přítomnost nepřátelských stíhačů. Byl jsem zaměstnán střelbou a zásah letadla Lt. Christensena jsem zaznamenal jen několika letnými pohledy ve chvíli, když klesal do mraků.“ zaznamenal bezprostředně po akci svoje vzpomínky S/Sgt. Richard G. Mills do formuláře Missing Air Crew Report.¹⁰ Další výpověď poskytl Sgt. Norman A. Anderson „... stroj Lt. Christensena letěl na sedmé hodině asi 1000 yardů od nás, když na něj ze slunce zaútočily 3 nebo 4 FW 190. Všechny útoky byly vedeny čelně. Focke-Wulfy provedly asi 4 průlety, letadlo Lt. Christensena se naklonilo na levé křídlo a přešlo do vývrtky bez známek kouře nebo plamenů, pak kleslo do mraků, žádné padáky jsem nezhlédl.“¹¹

Z lokálních pramenů zachycují další události četnické relace, zejména pravidelně vedené Staniční služební knihy. Podle Služební knihy četnické stanice ve Slaném vyrazila ráno ze stanice hlídka na pravidelný dohled nad zajatci na silnici do Vítova, ale v 11 hodin musela být vypravena mimořádná hlídka Obw. Gottlieb Zák a Stw. Wenzel Vaněk

² Jan VLADAŘ, *Thunderclap*, Historie a plastikové modelářství XIX, 2009, č. 5, s. 30–37.

³ Werner GIRBIG, *Start im Morgenrauen. Eine Chronik vom untergang der deutschen Jagdwaffe im Westen 1944/1945*, Stuttgart 1997.

⁴ Martin MIDDLEBROOK – Chris EVERITT, *The Bomber Command War Diaries: An Operational Reference Book 1939–1945*, Shepperton 2011.

⁵ Air Force Historical Research Agency, Maxwell AFB, Alabama, USA, fond Headquarters Mediterranean Allied Strategic Air Force Office of Assistant Chief of Staff A-2, Intops Summary No.589; Sammy SCHNEIDER, *This Is How It Was. The history of the 485th Bomb Group*, St. Petersburg 1995.

⁶ A. Roger FREEMAN, *Mighty Eight*, Londýn 1970; A. Roger FREEMAN, *Mighty Eight War Diary*, Londýn 1981.

⁷ Willi RESCHKE, *Jagdgeschwader 301/302 „Wilde Sau“*, in: *Defence of the Reich with the Bf 109, Fw 190 and Ta 152*, Atglen 2005.

⁸ Zřejmě myšlena Kadaň.

⁹ Operations Officer and Asst. Intelligence Officer Reports via Tom Brantley, 398th Bomb Group Historian.

¹⁰ Air Force Historical Research Agency, Maxwell AFB, Alabama, USA, fond List of MACR's, Listing Off's/EM Missing, MACR No. 12853, příloha Statement of S/Sgt. Richard G. Mills (angl. překlad upraven).

¹¹ Air Force Historical Research Agency, Maxwell AFB, Alabama, USA, fond List of MACR's, Listing Off's/EM Missing, MACR No. 12853, příloha Statement of Sgt. Norman A. Anderson (angl. překlad upraven).

398. Bomb Group

600. Squadron

601. Squadron

602. Squadron

603. Squadron

Obr. 1. Rozkres 398. Bomb Group.¹⁴

do Netovic k strážení zříceného letadla. Hlídka proběhla bez závad a další stráž u letadla převzal německý Wehrmacht. Přesto na místo v 18 hodin vyrazil na hlídku ještě Wm. Carboch, který následující den držel na stanici pohotovost. Četnictvo se událostí více nezabývalo a 3. března se už opět věnovalo hlídání zajatců ve Vítově a Dolíně.¹²

Události nad Slaným 2. března 1945 ale podrobně shrnuje dvoustránkové hlášení Okresního velitelství četnictva Slaný pro Zemské velitelství v Praze vyhotovené ještě během dne velitelem Kapt. Polákem. Hlášení uvádí, že v čase mezi 10.15 a 12.25 hod. přelétalo z různých směrů přes město mnoho bombardovacích svazů. Během toho v čase mezi 10.40 a 11.00 hod. došlo severně od města k střetnutí mezi německými stíhačkami a americkými bombardéry. Jeden bombardér se zřítíl jihozápadně od Slaného na pole hospodáře Zelenky ze dvora „Na Těhulí“. Na místo ihned dorazili vojáci Grenadier-Ersatz-Bataillon 480¹³, kteří v blízkosti

cvičili, české a německé četnictvo ze Slaného a také hlídka kladenské pobočky služebny Sicherheitsdienst¹⁵, která byla náhodně ve městě. V trupu letadla byly nalezeny 4 mrtvoly. Hlášení poznamenává, že mezi dalšími spálenými díly letadla leží určité jedno tělo a další jsou možná ještě pod troskami. Současně byly mezi mraky pozorovány dvě osoby na padácích. Jeden parašutista dopadl u Olšan na telegrafní sloup, zranil se a byl zadržen občany z Brandýsku a hlídán zdejšími četníky, druhého odnesl silný vítr.

Zřejmě během sestavování hlášení dorazila na velitelství zpráva, že parašutista zadržený v Brandýsku byl sanitkou převezen do Reserve Lazarett ve Slaném a jeho věci převzala hlídka Sicherheitsdienstu Kladno, neboť tato poznámka byla připojena až na konec hlášení.¹⁶ Shodný popis události použili četníci znovu do několika dalších dokumentů, jen Situační zpráva za měsíc březen 1945 vyhotovená 1. dubna 1945 Okresním velitelstvím ve Slaném pro Zemské

¹² SOA Praha, fond Sbirka t.zv. četnických knih ze Středočeského kraje, inv. č. 1753, Stationsdienstbuch 7. 11. 1943–13. 5. 1945, Gendarmerieposten Schlan, Bezirk Schlan, Nr. 166-167 (po delimitaci SOKA Kladno).

¹³ V originálním přepisu „Gren.Erz.Baons 480“, umístěný ve Slaném od července 1941 do března 1945.

¹⁴ 398. Bomb Group byla ustavena v únoru 1943, první rok probíhal v Kalifornii výcvik s bombardéry B-17 Flying Fortress, ale v květnu 1944 se už plně bojeschopná jednotka přesunula na anglickou základnu u obce Nuthampstead, severně od Londýna. Mezi květnem 1944 a dubnem 1945 podnikla celkem 195 misí a ztratila 58 bombardérů. Poslední bojovou akcí byl nálet na Plzeň dne 25.dubna 1945. Dle tabulkových počtů jednotka zahrnovala 72 bombardérů a 96 posádek, rozdělených do podřízené 600., 601., 602. a 603.Bomb Squadron. Společně s pozemním personálem čítal její stav až 2300 osob.

Seskupení 3–4 jednotek Bomb Group organizačně tvořilo Bombardment Wing a vždy 4 Wingy vytvářely další vyšší celek Bomb Division. Ke každé ze tří Division byl přidělen jeden stíhací Wing. Celkem 39 podobných bombardovacích skupin a dalších 15 stíhacích tvořilo hlavní sílu 8. Air Force, kterou ještě doplňovaly jednotky průzkumné, meteorologické, záchranné a radiotechnické. Pro jednotlivé bojové mise ale vznikalo jiné organizační členění, často byla nasazena jen třetina bombardérů (další byly v opravě, posádky na odpočinku). Po startu se bombardéry formovaly do dílčích Combat Boxů a větších svazů Combat Wingů, k čemu pomáhalo výrazné barevné označení letadel. Bojové formace měly vlastní radiové kódy pro zmatení odposlechové služby nepřítele. Různá, jednorázová kódová označení byla používána i v soudobých dokumentech popisujících průběh mise a pro dnešního badatele je někdy obtížné odlišit organizační a bojovou strukturu nasazených jednotek.

¹⁵ V originálním přepisu „Kom. der Sich.Pol. Abt.IV, Aussenstelle Kladno“.

¹⁶ Národní archiv Praha, fond Zemské četnické velitelství Praha, kart. č. 902, došlý spis 538/45 z 3. 3. 1945.

Obr. 2. Těžký bombardér Boeing B-17 Flying Fortress, fotoarchiv autora.¹⁹

velitelství v Praze nově uvádí, že z trupu zříceného amerického bombardéru bylo vyproštěno 7 těl, a rovněž, že dva letci vyskočili na padáku, jeden byl zadržen v Brandýsku, druhého silný vítr odnesl nad okres Praha-venkov-sever.¹⁷

Původní hlášení Kapt. Poláka pokračuje zjištěním, že u Pcher dopadla část křídla, kulomet a mnoho munice. Vše bylo zajištěno četníky z Pcher. „Pod obcí Pchery, na poli rolníka Zdeňka Charváta z Humen spadla dne 2. března 1945 část amerického letadla, které před tím havarovalo respektive zřítilo se u obce Netovice, okres Slaný, kde čtyři členové posádky letadla uhořeli. Jeden spustil se padákem narazil však za silného větru na sloup elektrického vedení, při čemž byl zraněn tak těžce, že byl dopraven do nemocnice v Kladně, kde však po několika dnech zemřel.“ ještě s několika odlišnostmi shrnuje kronikářský zápis.¹⁸

Zprávy o druhém letci zachráněném na padáku se nepodařilo potvrdit, ale na okraj obce Olšany dopadl na padáku

jediný přeživší letec, zadní střelec Sgt. Selmer K. Hakenson (*11. 1. 1921 Kindred, Cass County, North Dakota; †11. 12. 2006 Sacramento, California). U Pcher dopadla ocasní část letadla právě s jeho zadním střelištěm. Sgt. Hakenson po osvobození ze zajetí uvedl do protokolu z 3. října 1945: „...před dosažením cíle jsme byli nuceni odhodit bombou pro technické potíže s klapkami. Krátce nato jsme dostali množství zásahů od nepřátelských stíhaček. Potom se naše letadlo stočilo na levou stranu a vzápětí se úplně oddělila jeho ocasní část. Předtím nikdo naše letadlo neopustil a potom už jsem nic neviděl, protože mi střela zasáhla do pravé stany tváře, přestal jsem vidět na pravé oko a jen velmi špatně na levé. Odhodil jsem protiflakovou vestu a vyskočil jsem z ocasní části do mraků a sněhové vánice, po dopadu na zem jsem se zranil a už jsem neviděl ani na levé oko.“²⁰ Později ještě Sgt. Hakenson vzpomínal na převoz do nemocnice, kde byl zrentgenován, ale přes lékařskou péči o pravé oko

¹⁷ SOKa Kladno, fond Presidiální spisy Okresního úřadu Slaný, kart. č. 107, čj. Presid 499/1945.

¹⁸ Obecní úřad Pchery, Paměti obce Pcher od roku 1945, s. 373.

¹⁹ Těžký bombardér Boeing B-17 Flying Fortress byl páteří amerického letectva, dvě třetiny celkového počtu 12 731 kusů vyrobených konzorciem Boeing-Vega-Douglas směřovalo na evropské válčiště. Bombardér No. 44-6573, celým typovým označením Boeing B-17G-55-DL Flying Fortress, vyrobil pobočný závod fy. Douglas v Long Beach (zkratka DL) v Kalifornii koncem léta 1944. V říjnu 1944 byl přidělen k 398. Bomb Group na základně Nuthampstead. Stroj poslední, nejvýkonnější verze B-17G poháněly 4 hvězdicové motory Wright R-1820-97 Cyclone, se kterými dosahoval běžné rychlosti 460 km/h. V pumovnici mohl nést až 4,5 tuny bomb. Pro 2500 km dlouhou misi dne 2. března 1945 ale nesly jen polovinu své nosnosti 18 kusů 250lb GP (General Purpose) bomb. Posádku tvořilo obvykle 10 mužů, dva piloti, navigátor, bombometčík, mechanik, radista, střelci ve spodní, horní a zadní věži a dva boční střelci v trupu (koncem války byl druhý boční střelec z posádky vypuštěn).

²⁰ Air Force Historical Research Agency, Maxwell AFB, Alabama, USA, fond List of MACR's, Listing Off's/EM Missing, MACR No. 12853, doplněná příloha Statement of Sgt. Selmer K. Hakenson z 3. října 1945 (angl. překlad upraven).

Obr. 3. Část posádky bombardéru No. 44-6573, horní řada zleva: mechanik Sgt. Robert W. Dudley, boční střelec Sgt. Kenneth J. Plantz, radista Sgt. Elmer G. Gurba, sedící zadní střelec Sgt. Selmer K. Hakenson a spodní střelec Sgt. Albert S. Carlisle, fotoarchiv autora.

přišel. Asi po týdnu v nemocnici byl předán do zajateckého tábora Stalag 17b v rakouském Krems, kde byl 8. května 1945 osvobozen.²¹

Těla osmi zbývajících letců byla postupně vyproštěna z vraku letadla. Byli to pilot 2./Lt. Donald R. Christensen

Obr. 4. Druhý pilot 2./Lt. William H. Lone a bombometčík 2./Lt. John V. Gustafson, fotoarchiv autora.

(dnes pohřben California), druhý pilot 2./Lt. William H. Lone (Golden Gate National Cemetery, San Bruno, California), navigátor 2./Lt. Harry Ostrow (Camp Nelson National Cemetery, Nicholasville, Kentucky), bombometčík 2./Lt. John V. Gustafson (Camp Nelson National Cemetery, Nicholasville, Kentucky), spodní střelec Sgt. Albert S. Carlisle (Vermont), mechanik Sgt. Robert W. Dudley (Ohio), radista

Obr. 5. Na místo zříceného bombardéru vzápětí dorazilo německé vojsko, následované českými četníky ze Slaného, fotoarchiv autora.

²¹ Allen OSTROM, *A Big Story*, in: A Few Words, Tail Gunner Went Down Shooting Haakenson Lost His Entire Crew...And One Eye. Flak News October, 1991, č. 6, s. 4.

Obr. 6–7. Drobné úlomky po zřícení bombardéru lze dosud nalézt na okraji pole. K jasné identifikaci, že se jedná o americký stroj, slouží zdeformované nábojnice nebo čtvercové štítky protitlakové vesty, fotoarchiv autora.

Sgt. Elmer G. Gurba (Ohio) a boční střelec Sgt. Kenneth J. Plantz (Lorraine, St. Avold, Francie).

Posádka byla pohřbena 4. března 1945 v německé Vojské čtvrti na slánském IV. hřbitově.²² V červenci 1946 se

do Prahy přesunula 611. QM Graves Registration Company a následně 6. srpna 1946 byly exhumací posádky Lt. Christensena zahájeny oficiální exhumace amerických letců padlých v Československu. Ve Slaném bylo podle konečného

Obr. 8–9. Na poli u Třebíže lze dosud najít drobné kovové úlomky po dopadu stroje Focke-Wulf FW 190D-9, jasně identifikovat jde zkorodované plechové nábojnice pro palubní kanón MG 151/20 nebo táhlo řízení s vyraženým kódem výroby „Dup“, fotoarchiv autora.

²² Pavel BARTONÍČEK, *Padlí a zemřelí z let 1938–1945 na hřbitovech a památnících na Slánsku a v jeho nejbližším okolí. Slaný a Slánsko v letech 1939–1945*, č. 5, s. 77–133.

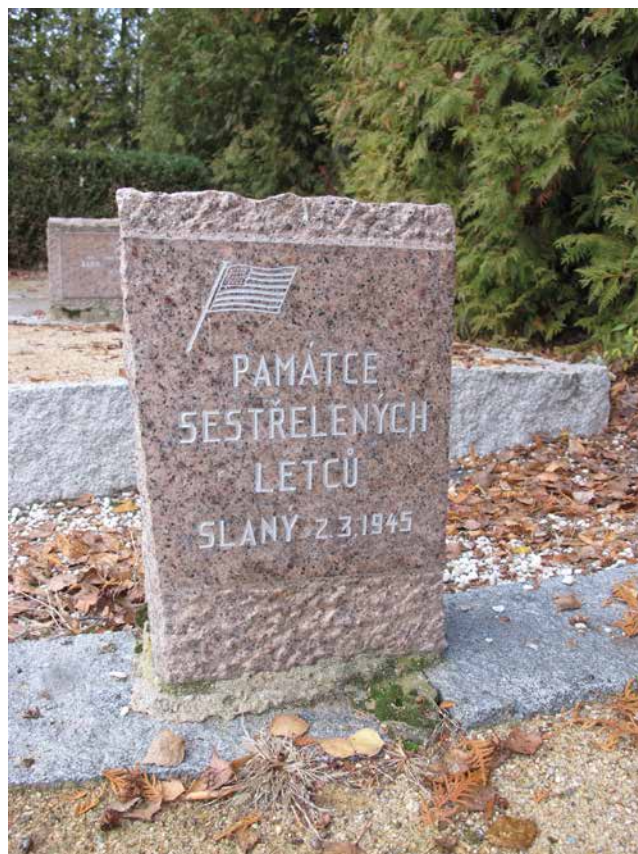
Obr. 10. Lorraine American Cemetery and Memorial, St. Avold, Francie. Po exhumaci ve Slaném byla těla 8 amerických letců pohřbena právě zde. Později, obvykle na žádost rodiny, bylo sedm letců převezeno k pohřbu do USA, fotoarchiv autora.

seznamu exhumací z 30. ledna 1947 nalezeno jen 7 těl, okamžitě bylo identifikováno pouze tělo Sgt. Roberta W. Dudley (uveden ovšem mylně jako Charles Didley). Ostatní těla dostala jen převozní čísla X-2306, 7285, 7288, 7436, 7300. Jedno tělo číslo nedostalo (2./Lt. William H. Lone) a k jeho identifikaci došlo až později. Přesná identifikace byla prováděna v čerstvě zřízeném Central Identification Point ve Strasburku. V laboratoři bylo následně určeno všech 8 nezvěstných letců, nejprve byli provizorně pohřbeni v St. Avold, později byli převezeni obvykle na přání rodiny k řádným pohřbům do USA.²³

Místo zříčení amerického bombardéru se nachází mezi Netovicemi, Kvícem a jižním okrajem Slaného v poli těsně nad okrajem strže Šternberského potoka. V terénu jej lze dosud snadno odhalit běžným průzkumem na povrchu obdělávaného pole podle drobných kovových úlomků, zejména podle charakteristických, spálených nábojnic do těžkého kulometu M2 Browning Cal. .50 nebo čtvercových ocelových štítků z protiflakové vesty.

Zříčením amerického bombardéru ale dramatické události na Slánsku neskončily, na četnické stanice se začaly sbíhat údaje o dopadech leteckých bomb. V katastru Třebíze vybuchlo 6 bomb, další 4 bomby dopadly na pole jižně od Kobylníků, jedna nevybuchla a místo muselo být ohraničeno a označeno. V poli u Čeradic vybuchlo 18 bomb, 2 bomby dopadly u Šlapanic, 28 bomb dopadlo u Pálečku, dvě nevybuchly.²⁴ Také na Lounsku padaly bomby: „*shozeny bomby na Smolnici na hostinec U Babušků a na statek p. Hilberta. Pí Hilbertová byla zasypána v prádelně a vyvázla bez zranění. Další bomby shozeny v Lipenci, a před Velkým Lipnem (5 bomb)*“.²⁵

Již citované hlášení Okresního velitelství četnictva Slaný uvádí ještě zříčení německého stíhacího letadla mezi Třebíz a Klobuky. Detaily na místě zjistil německý četník Pollack

Obr. 11. Drobný památníček na hřbitově ve Slaném připomíná místo prvního pohřbu amerických letců, fotoarchiv autora.

a oznámil je německému četnictvu ve Slaném. Letadlo shořelo a bylo zcela zničeno, jeho pilot Uffz. Günther Schultz z „*Fliegerhorstkom. A.O. 23/III in Wetzlow*“²⁶ byl nalezen mrtvý vedle troskek. Do příchodu hlídky Wehrmachtu hlídali trosky četníci z Klobuk a Hořešoviček.²⁷ Pečlivý četnický záznam se překvapivě přesně shoduje se seznamem německých ztrát, podle kterých došlo západně od Slaného „*westl. Schlant*“ ke zříčení stroje Focke-Wulf FW 190D-9 výrobního čísla 500569. Jeho taktické označení bylo „*bílá 14*“ a stroj náležel k II. Gruppe Jagdgeschwader 301. Pilot Uffz. Günther Schulz (*30. 1. 1924 Gottbus) zahynul. Příčinou bylo zříčení po leteckém boji „*Absturz n. Luftkampff*“.²⁸

Jen asi 500 m severovýchodně od Třebíze v poli při silnici na Kobylníky je dosud možné pozorným průzkumem odhalit orbou rozptýlené drobné kovové kousky ukazující přibližně na místo zříčení německé stíhačky. V roce 1991–92 provedla detailní průzkum místa skupina amatérských historiků, kterým se podařilo ještě nalézt nárazem zohýbanou podvozkovou nohu s pneumatikou a roztržštěné úlomky motoru Jumo 213A. Popis nálezů ukazuje, že se stíhačka do pole zřítila téměř střemhlav, ale více detailů o konci této stíhačky by možná odhalil odborný archeologický odkryv.

²³ Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha, fond Letecká válka na území ČSR, kart. č. 14, bez sign., Disinterments in Czechoslovakia as of 30 January 1947; American Graves Registration Command, European Theater Area, rkp. via Manuel van Eyck.

²⁴ Národní archiv Praha, fond Zemské četnické velitelství Praha, kart. č. 902, došlý spis 538/45 z 3. 3. 1945.

²⁵ Obecní úřad Hřivčice, *Kronika obce*, s. 286.

²⁶ Správně Wetzlow, základna II./JG 301 leden–únor 1945, podléhající Fliegerhorstkommandatur A(o) 23/III v Guben.

²⁷ SOA Praha, fond Sbirka t.zv. četnických knih ze Středočeského kraje, inv. č. 1676, Staniční služební kniha Hořešovičky, Nr. 95 (po delimitaci SOKA Kladno).

²⁸ Bundesarchiv/Militärarchiv Freiburg, fond RL 2 III 1197_282, Meldungen über Flugzeugverluste bei den fliegenden Verbänden, Nr.71.

Téměř současně v 10.40 hodin přistála na pole mezi Vrbičany a Páleč další německá stíhačka Focke-Wulf FW 190 s označením „modrá 3“. Pilot Uffz. Josef Krapp zůstal nezraněn a vypověděl, že jeho stroj byl poškozen od nepřátelského letadla. Stráž u letadla zajistilo četnictvo z Vraného. Četnický záznam zde doplňuje německé dokumenty, které pouze uvádějí severně od Slaného nouzové přistání pro poškození střelbou „*Bauchldg. inf. Bordwaffenbesch.*“ stroje z I. Gruppe Jagdgeschwader 301. Focke-Wulf FW 190A-9 výrobního čísla 980169 „modrá 3“ byl poškozený z 15 %. Jméno pilota není vyplněno dle obvyklé praxe, kdy nezraněný letec nebyl uváděn.²⁹

Obě německé stíhačky patrně byly zasaženy obrannou střelbou napadené skupinky bombardérů 398. Bomb Group. Nad Slaným ale operovali také američtí stíhači. V Brlohu, obci hned vedle bombardované Smolnice, zaznamenali: „*Při pohřbu Jana Randy povstal nad hřbitovem letecký soubor. Účastníci pohřbu se rozutekli a obřad dokončili pouze pozůstalí s knězem.*“³⁰ Letecké střetnutí v 11.35 hodin, při kterém byly v Lešanech u Kralup n/Vltavou rozbity okna a střešní tašky, zase zmiňuje souhrnné hlášení Okresního četnického velitelství v Roudnici n/Labem.³¹ Přítomnost amerických stíhačů dokládají také odhozené přídavné nádrže, u Zvoleněvsi se našly dvě nádrže, od Motyčína u Kladna byl hlášen nález 8 kusů odhozených nádrží z německého „bakelitu“, od Slaného a Libušína bylo po jedné kovové nádrži předáno na Velitelství letecké základny v Ruzyni. Odhozené kovové nádrže mohly náležet stíhacím Mustangům 352. Fighter Group, ale jejich piloti v prostoru Slaný žádný sestřelený německý letoun nehlásili. Několik jejich Mustangů se v 10.45 hodin střetlo se skupinou německých stíhaček a dosáhli tří sestřelů, ale Američané tento boj lokalizovali do prostoru saského Cvikova. Až v 11.10 hodin Capt. Lee E. Kilgo společně s 1./Lt. Earlem L. Mundelem sestřelili další FW 190 nad Prahou. Jejich nárok je patrně totožný se stručným zápisem v Služební knize četnické stanice Řeporyje: „*2.3.1945, Abgeschossenen Flugzeug gefunden*“.³² Obecní kronika přece jen přináší podrobnosti: „*německá stíhačka ... sestřelena u Šafránkovy cihelny (blíže Malé Ohrady)*“.³³ V německých záznamech tento případ odpovídá ztrátě stroje Focke-Wulf FW 190A-9 výrobního čísla 205941. Jeho pilot Fhr. Heinrich Lieb, příslušník I. Gruppe Jagdgeschwader 301, na místě zahynul. Záznam však zcela mylně jeho zřízení lokalizuje jako „*Mähr.Pisek*“,³⁴ pouze v evidenci válečných hrobů je jako místo úmrtí Heinricha Lieba (*28. 2. 1925 Würzburg) uvedena Praha-Ruzyně.³⁵

Jen o 5 minut později další příslušník 352. Fighter Group Lt.Col. Willie O. Jackson Jr. sestřelil přímo nad leteckou

Obř. 12. Kriegsgräberstätte, Cheb. Údaje o pohřbu obou německých letců se nepodařilo dohledat, patrně byli pohřbeni na německý posádkový hřbitov v Praze-Štěrboholicích a po jeho částečné exhumaci v roce 1991 přeneseni na nově budovanou Kriegsgräberstätte v Chebu, fotoarchiv autora.

základnou v Ruzyni dvoumotorový průzkumný stroj FW 189; jeho ztrátu se v německých záznamech nepodařilo identifikovat, ale odpovídá četnickému hlášení ze stanice Ruzyně. Velitel stanice Obwm. Tišman v něm popisuje, že během přeletu nepřátelských letadel nad obcí došlo k leteckému souboji. Německý letoun „*Type 189, Kenz.Fokewul, Nr.20*“ byl sestřelen a poškozený přistál přímo na okraji letecké základny. Jeden člen posádky zahynul, pilot byl zraněn. V obci v zahradnické škole vznikla od střel škoda na skleníku v hodnotě 5 tisíc Korun.³⁶

Lt.Col. Willie O. Jackson Jr. v doprovodu Capt. Cheta Harkera a Lt. C.C. Pattilloa potom provedli nálet na blízké letiště a poškodili 6 zaparkovaných letadel.³⁷ Takový útok ale u III. Gruppe Kampfgeschwader (Jagd) 6, která v té době na základně prováděla výcvik a přezbrojení na proudové stíhačky Me 262, nezaznamenali.³⁸

Další, časově souběžná část leteckého střetnutí se odehrála nad severními Čechami. Její průběh lze sledovat z několika telefonických hlášení došlých na úřad Velitele četnictva Vládního obvodu Ústí n/Labem (Kommandeur der Gendarmerie der Regierungsbezirk Aussig).³⁹ Z jejich výtahu lze jen krátce doplnit, že také zde se zřítíl jeden americký bombardér. Jednalo se o stroj B-17 Flying Fortress No. 43-37871 z 385. Bomb Group, který však náležel do formace 3. Air Division. Celá devítičlenná posádka 1./Lt. Roberta A. Kraha bezpečně vyskákala na padácích a opuštěný

²⁹ Bundesarchiv/Militärarchiv Freiburg, fond RL 2 III 1197_267, Meldungen über Flugzeugverluste bei den fliegenden Verbänden, Nr.11.

³⁰ Obecní úřad Brloh, *Kronika obce Brloh*, nestránkováno.

³¹ Národní archiv Praha, fond Zemské četnické velitelství Praha, kart. č. 902, došlý spis 3909/45 z 5. 3. 1945.

³² SOA Praha, fond Sbirka t.zv. četnických knih ze Středočeského kraje, inv. č. 1309, Staniční služební kniha Řeporyje 1. 1. 1945–25. 9. 1947, Nr. 90. SOA Praha-západ, Černošice, fond Presidiální spisy Okresního úřadu Praha-venkov-jih, kart. č. 4, Situationsmeldung für Monat März 1945.

³³ Úřad městské části Praha 5 – Řeporyje, *Kronika obce Řeporyje*, s. 5; Jan VLADAR, *Řeporyje a havarovaná letadla*, in: Řeporyjské echo – Zpravodaj městské části Praha-Řeporyje, XVIII, 2009, č. 180, s. 4–5.

³⁴ Bundesarchiv/Militärarchiv Freiburg, fond RL 2 III 1197_267, Meldungen über Flugzeugverluste bei den fliegenden Verbänden, Nr. 10.

³⁵ Gräbersuche online [online]. Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V. [Stand 28.5.2020]. Dostupné z: <http://www.volksbund.de>.

³⁶ Národní archiv Praha, fond Zemské četnické velitelství Praha, kart. č. 902, došlý spis 3900-Ia/45 z 3. 3. 1945.

³⁷ Thomas G. IVIE, *352nd Fighter Group*, Oxford 2002.

³⁸ Tomáš PORUBA – Jan VLADAR, *Messerschmitt Bf 109s of KG(J)6*, Hradec Králové 2017.

³⁹ SOA Litoměřice, fond Úřad vládního presidenta Ústí nad Labem 1938–1945, odd. a decentrát IB GEND, sign. 04.10, spis Zápisy telefonátů z 2. 3. 1945, bez označení.

bombardér se zřítil do lesa jižně od Mimoně.⁴⁰ Ztráty zde měla opět také Jagdgeschwader 301, u obce Dělouš severně od Ústí nad Labem se zřítil Focke-Wulf FW 190A-9 číslo 202371 z I. Gruppe. Jeho pilot Obfw. Johannes Schäfer (*23. 12. 1914 Troisdorf a.d.i Sieg) zahynul.⁴¹ Dvě ztráty utrpěla II. Gruppe, u Flájí v Krušných horách se zřítil FW 190A-9 číslo 206169 „modrá 10“, také jeho pilot Uffz. Jürgen Diedrich (*29. 7. 1922 Trittelwitz) nepřežil a jeho tělo bylo převezeno k pohřbu na hřbitov do Oseka. Zřícený stroj je v německém záznamu opět nepřesně místně určen jako „*Fleyh bei Prag*“ a jako příčina je uvedeno zřícení při přeletu „*Absturz bei Überführung. 100 %*“.⁴² Není proto jisté, že k jeho zřícení došlo v souvislosti s leteckou bitvou. Je to však pravděpodobné, neboť nedaleko u Větrova v Krušných horách přistál na padáku jeho kolega Uffz. Helmut Rix, který byl s vážným zraněním ihned převezen do Reserve

Lazarett v Ústí n/Labem. Jeho opuštěný stroj FW 190D-9 číslo 500111 „červená 4“ se zřítil u Kratzhammer v Sasku.⁴³

Německá stíhací obrana, reprezentovaná již jen jednotkami JG 300 a JG 301, přestala 2. března 1945 po celkové ztrátě 23 padlých a 7 zraněných pilotů existovat. Američané nárokovali až 74 sestřelených německých stíhaček a dalších 36 zničených na zemi, skutečné německé ztráty proto nejsou jasné a často jsou nově doplňovány za přispění archeologie. Na americké straně 1. Air Division ztratila 3 bombardéry (včetně stroje u Slaného) a 3. Air Division 8 bombardérů (včetně stroje u Mimoně). 8. Air Force hned následující den, 3. března 1945, rozsáhlou operaci s nasazením přes 1100 bombardérů a 750 stíhačů zopakovala. Německá odezva byla minimální a Američané dosáhli jen 6 sestřelů. To se již blížil definitivní konec 2. sv. války.

⁴⁰ Martin VESELÝ, *Hvězdy nad Krušnohořím*, Praha 2005.

⁴¹ Bundesarchiv/Militärarchiv Freiburg, fond RL 2 III 1197_267, Meldungen über Flugzeugverluste bei den fliegenden Verbänden, Nr.8. Gräbersuche online [online]. Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V. online; cit. 2020-05-28. Dostupné z WWW: <<http://www.volksbund.de>>

⁴² Bundesarchiv/Militärarchiv Freiburg, fond RL 2 III 1197_282, Meldungen über Flugzeugverluste bei den fliegenden Verbänden, Nr.78.

⁴³ Bundesarchiv/Militärarchiv Freiburg, fond RL 2 III 1197_282, Meldungen über Flugzeugverluste bei den fliegenden Verbänden, Nr.76.